

PROOEMIUM*

Dominae Dominique, Professores Illustrissimi et Clarissimi, corona omni laude digna!

Vobis omnibus nomine Societatis Studiis Neo-Latinis in Hungaria Provehendis et Societatis Studiis Antiquitatis in Hungaria Colendis salutem plurimam dico et nostris laboribus communibus eventus prospera fortuna felices responsuros maxime opto.

Colloquium nostrum inscribitur "*Hercules Neolatinus*", quod nobis propositum est compita culturae humanae litteris Latinis expressae in Europa praecipueque in regione Danubiana demonstrare. Nam litterae Europaeae mundanaeque praesertimque nostrae et studia bonarum artium similia esse Herculi videntur, qui secundum fabulam in bivio conlocatus viam virtutum asperiores ingredi voluit, non vitiorum viam faciliorem et magis apertam. Itaque, ut Hercules denique caelesti munere dignus evasit, sic litterae Neo-Latinae ipsae quasi semper viam virtutum aeternarum ingressae sunt etiam nos cunctos semper ad astra velut elevantes. Quid nunc utilius reperitur? Nunc enim in rebus arduis, cum inter duos morum ordines conlocati simus (hoc est inter mundum gentium variarum et globum amplissimis impensis multinationalibus uniendum), velut oecumenen ex sui similibus efficiendam partibus arbitror, in qua virtutes moraliter olim aeternae fore putatae despici videntur. Humanitates enim pariterque litterae classicae bonaeque artes una cum iure gentium nec non dignitate feminarum hominumque disciplinarum maxime peritorum fere contemnuntur, consumptionis tamen appetitiones velut regulae normaeque morum ad vitam quotidianam agendam adhibentur et principia lucri magna cum aviditate quaerendi et quaestuum summa cum avaritia faciendarum necnon copiarum in rebus materialibus repetundarum spiritualitatem omnem et tranquillitatem animi periculose magnopere superant vincuntque consilio, prudentia et fide pariter neglectis. Atenimvero, quisquis normam mercatus legem solam debere esse contendit, ita ut turpi silentio premat veritatem et humanitatem excolendam coerceat necesse est, is simul fateatur in summum se discrimen genus humanum velle totum adducere. Quibus quidem concessis fieri non potest, quin societas nostra in perniciem praeceps ruat. Excaecant enim privatae publicaeque cupiditates negotiorum internationalium oculos tantopere nostros, ut principes gentium non videant e proximo vestigio et in natura ambiente et in principiis moralibus praecipitia populorum dumtaxat industria mercaturaque excellentium, attamen et mente et animo vilium planeque rudium. Illud itaque consilium reiciendum fore reor, ex quo amplius malum atque utilitas vera exspectatur. Ex his omnibus conicere licet quam me-

* Oratio in inaugurando colloquio quod inscribitur *Compita litterarum, scientiarum religionumque Europae Neo-Latinae finibus obvia sive "Hercules Neolatinus"* (Interférences culturelles en Europe Néo-latine), Debrecini die I mensis Septembris anno MMV habita.

tuenda civilisationi nostrae imminere possit tempestas, si solum domibus mercatoriis internationalibus multinationalibusque et imperiis tantum rebus materialibus et armis praepotentibus dominatio per orbem terrarum concedatur et pravissimis quisque principis abreptus atque ab omni prorsus affectu homine digno alienus turpi libidini pareat et naturalem aequitatem excedat? Teste enim Tacito perdere multi sciunt, donare nesciunt.

Nunc, cum quinquennio post novum et saeculum et millennium inauguratum fortasse aevum mundialisationis inierimus et interea serpat malum, quod perverse fovet corpus, et homines plerique per avaritiam pecuniis auctam rigidi videantur et sordidi, Neo-Latinitas praecipue non est neglegenda, quia quaedam immortalitas animi desideratur et quia ad illam Latinitas ipsa viva multum conferre potest hereditate Antiquitatis Christianitatisque et dignitate hominum sicut animalium intellegendum conservata et pariter terminologia disciplinarum scientiarumque sine confusione linguarum Babylonica naviter elaborata. Denique totam de rebus simplicibus imaginem delineatam rhetorica Latina, optimi pictoris instar, colorum varietate hominibus in arte litteraria versantibus convestire potest. Nunc autem maxime necessaria sunt: ingenii acies, consiliorum maturitas pacisque artes quae iuncta auctoritatem creant gregi doctorum hominum electo. Quoties temere in pericula ruentem humanitas docta protexit? Eam ob causam tanta patrimonii Graeco-Latinitatis cura tenemur, ut auctoritati generis humani ornamento fore putemus hodiernum electorum hominum gregem faventium linguae Latinae virorum mulierumque. Tanti nempe generis humani salutis interest habere professores in quibus virtutes immortales cum scientia ex aequo certent et qui singulari sapientia praediti etiam homines utilitate seductos voluptatibusque deditos et vana spe alitos et fugientis fortunae sequaces et palude vanitatum submersos ad altiore spiritualitatem et ad affectus humanos verbis sinceris, puris honestisque efferendos ac ad integritatem animi sine simulatione in vita sociali accommodandam reducere possint operibus virtutibusque aliarum gentium quam plurimarum communi saluti bonoque adhibitis. Non est peritus is nauclerus, qui furentibus ventis gubernaculum committit artis nauticae prorsus ignaris. Magni itaque refert, ut a maioribus nostris acceptam lucem in tenebras hodierni materialismi modernas convertamus respicientes bonum commune ut finem omnium bonorum.

Ergo paucis verbis monitos eos volo quorum curae homines, qui litteris eminere student, causa informandi committuntur, ne popularium immo vulgarium adulatorum, qui rebus materialibus genus nostrum false decipiunt, morem secuti sint, sed sint memores Apellis celeberrimi pictoris, qui quidquid pingebat, omnium oculis expositum esse voluit, ut transeuntes et materiem corporis et aequo modo spiritualitatem animi visu menteque acciperent. Quamobrem nos ipsi colloquio nostro complectamur virtutes antiquas etiam hoc die valentes, ut Hercules in bivio hodierni illas consequi possint quam frequentissimi; itidem demonstremus vitia, quae cuidam cavere oportet, ut Latinitas viva generi humano toti nunc et semper felicitatem pariat, quod haec est regula ad salutem communem servandam vere utilis et in democratia vera id est populo utili et in mundo humanitatis optime eruditae vivente in robore suae maturitatis nec non in pace semper exoptata et nunc inauguranda. Virtutis enim praemium est dominium sublimitatis excelsitatisque potestati suae capiendum. Sic commoda spiritualitatis nunquam seiunguntur a rerum

quotidianarum commodis, quamquam bene scio Diogenis lucerna non raro opus esse, quia multi deliciis animum videntur habere depravatum. Sed ipse Atlas in auxilium vocavit Herculem. Cur igitur mundus noster ad unitatem contendens non poscat studia Neo-Latina in visceribus amplas facultates possidentia, ut eis genus humanum proposita adsequatur? Haud dubito quin ignis sub cineribus adhuc quidem abditus lateat, sed in flammam ilico possit erumpere. At tempus adest! "Iam ardet Ucalegon!" Caveamus, ne ex mora aut dissimulatione exasperetur malum, quod postea nullo curandum ferro fore videatur. Exstabit enim virus, quod confirmato nocendi modo virtutis colendae ardorem extinguere sataget. Caveamus, ne virus iuventutis animo funestissimum inseratur, cui evellendo vix demum longior etiam aetas par videbitur. Ego non mundo uniendo contradico, ast tantum pecuniarum rerumque illicitarum imperiorumque tyrannicorum cupido et in vacuum spirituale labenti quasi anencephalotrophia dolenti ac mortem manu propria sibi facienti mundo, contradico huic mundo sui interemptori voluntario: sapiens enim servit tempori, progressioni technicae, salva tamen virtute humanitateque naturaque quae nos omnes donis suis benevolens cingit.

Quibus expositis spero colloquium nostrum expectationi esse responsurum tanta prudentiae et tanta eruditionis editurum specimina, ut omnem participum amorem lucretur. Quo in munere explendo exemplum praebent opera Michaelis Babits, qui poeta Hungarus saeculo vicesimo floruit. Is de argumento conventui nostro optime aptabili exhortationem hymnicam Latine scripsit, quae inscribitur *Ad animositatem sapientium*.

Canam ecce hymnum in te,
secretorum labyrinthe
casta mentium libido,
omnis ignoti cupido.

Eburnea turris vitae
nec debilibus invitae,
periculum dulce tutis,
fons aeternae iuventutis.

Tu peragrans nocte pampas
in tenebris vera lampas,
tu perustis sole Nubis
lucis aestuosae nubis.

Spes simul remotis oris
desperati viatoris
tu viae ducens ignarum,
sola fax scientiarum.

Artium tu sola mater,
animus Thyiadis ater,
magna silvarum securis,
remedium certe curis.

Omnis ignoti cupido
casta mentium libido
secretorum labyrinthe,
ecce hymnum, hymnum in te!*

In hoc hymno coniunguntur inter se partim artes medii aevi hymnodiae, partim aemulatio poetae Hungari cum poesi Baudeleriana Latine composita, quod poeta Francogallicus sic suae Franciscae hymnum Latine scriptum dedicavit:

Novis te cantabo chordis.

Sic nascitur ex partibus diversis confluctis quaedam magnificentia, quaedam excellentia, quae maxime genuina eodem tempore aestimatur et sua iucunditate venustateque nos omnes incantat sicut Neo-Latinitas ipsa ex elementis variis composita artem magicam exercere potuit multis annis labentibus per saecula longaeva. Ergo non dubito quin etiam colloquium nostrum spem de se conceptam confirmet; nam munus adeo explebit, ut nihil in eo seu consilii, seu industriae umquam desideretur. Nos cuncti dicimus pluris nos eam facere laudem, quae a probe administrata aequitate et litteris colendis nec non studiis scientiis provehendis humanitateque promovenda venit, quam opes longe amplissimas, frustra collatas, quod nostra inter ceteros homines honore vano eminentia despicitur. Virtutum viam ingressi viamque vitiorum evitantes viri mulieresque studiis Neo-Latinis provehendis faventes contribuent viribus suis, ut mundialisatio ad meliora ducatur. Nautas imitari oportebit, qui exorta tempestate turbatoque caelo tantisper paululum mutant velificationem, donec ad opportunum locum navem appellant. Idcirco accommodemus nosmet necessitatibus mundialisiationis, attamen iuribus humanis respectis dignitate hominum honorata et libertate in domu Europaea solito more conservata paceque per orbem terrarum condita; alioquin mundialisatio generi humano labem inferet et multo maximam creabit perniciem, quod licentia effrenata tempestas est periculosissima. Cui rei quam optime consonat illa poetae sententia:

dat veniam corvis, vexat censura columbas,

id est: ius educandi generale cuilibet concedendum non intellegi potest quasi permissio ad destruendos mores aut ad labefactandas virtutes et artes saeculorum; nam in hoc est

* BABITS Mihály *Összegyűjtött versei* (Poemata collecta), ed. BELIA György, Budapest, Szépirodalmi, 1977, 538–539.

fundamentum pseudo-democratiae necnon fomes inclinationis decadentiaeque civilisationis nostrae concutiendae concussaeque.

Initio orationis meae multitudo auditorum corona omni laude digna est appellata. Haec vox coronam Hungariae sacram in memoriam nostram revocat, de qua Florus ille Hungaricus idemque Iohannes Nadányi scripserat:

Gentis magnanimae radians per saecula sidus,
clarius anne solo, clarius anne salo:
Dum fulges gemmisque viris, te praeside dudum
patria praesentem credidit esse Deum.

Ex quo haud dubie enascitur persuasio nostra communis: Dum fulget corona Neo-Latinis gemmis viris virtutibus clara, patria communis nostra partim domus Europaea, partim orbis terrarum totus pace salute et humanitate permanebit, quia salus universorum in probe ordinata re publica mundana lex suprema erit ut convenit ideae Antiquitatis Graeco-Latinis et Iudaeo-Christianis, in quibus vera relucet honestas. Ea agere nos omnes oportet, quae felicitatem generis humani conservant, ea vero fugere, quae labefactant; secus verendum est, ne longe funestius denuo erumpat incendium vicesimo saeculo holocaustorum diversorum aetate cognitum, quod virtutes paene universas demoliebatur. Nos autem accipiamus consilium subtile regis Hungariae primi, Sancti Stephani, qui filium suum olim monuit: “Sis mitis, ut nunquam iustitiae repugnes. Sis honestus, ut nunquam alicui spontaneum inferas dedecus!” Discamus ex his, Collegae illustrissimi! Hac de re sint animi consentientes! Ne sint inter nos ullus parricida fratris Rogerii! Aequum enim est, ut qui imperio armisque et rebus oeconomicis praesunt ceteris, prae aliis etiam integritate morum emineant alios tamen secum eodem tempore adaequantes. Praestantiam igitur humanitatis Neo-Latinae nullo modo ad inania relegendam esse existimo. Macte antiqua novaque virtute optimus quisque coronae particeps, sic itur ad astra et colloquium nostrum denique eventu laetum observabitur.

Quam ob rem, Dominae Dominique, omnes vires intendite, ut miserarum doctrinarum humanarum querelis adsistatis tantoque mundialisationis malo mederi velitis prout valeatis. Impavido pectore agite! Vituperationis plena sunt verba: “me paenitet, non putabam”. Caveamus nos omnes, ne societas consumentium et technocratarum aequitatis limites excedere videatur! Nam multo satius est impigram labori admovere manum, antequam occasio praeterlabatur. Non omne praemium consistit in auro argentoque pecuniisque nummisque, sed etiam in litterarum, artium scientiarumque colendarum delectatione, in ipsa ratione et cogitatione logice philosophiceque linguae Latinae ope exercenda nec non mutua caritate facienda, quibus maximum animi utilitate rerum dominandique libidine onerati solacium nascitur. Superest, ut alteram Herculis ipsius faciem cognoscamus. Hercules enim non solum vir virtutibus excellens, sed et propugnator libertatis id est liberator subditorum, oppressorum, spoliatorum submissorumque et persona comoediarum risum spectatoribus eliciens, qui nunc homo caducus, nunc clavam tollens in scaenam provenit. Speramus igitur Herculem Neo-Latinum nos curis sollicitudinibusque

liberare et risum lenem participibus coronae nostrae interdum evocare posse. Hercules ridens etiam iuventutem sibi conciliare valet, nam rusticitas cum comitate beneficiisque non minuit reverentiam, non tollit suapte natura aestimationem.

Restat, ut praeter eas Latinitatis virtutes, quas exordiens rettuli, Vos proprietates eius excellentes ceteras quam plurimas orationibus vestris adducatis vigilantes moderatione temperantiaque servata, quod pax est bello praefenda populi que orbis terrarum non solum foedere sunt coniungendi, sed etiam gravitate morum integrorum humanitatisque thesauro. Ut haec eveniant, operam date, omnem agendi rationem ad aequitatis leges dirigatis. Sic nostrum quemque ad summum dignitatis apicem evehent virtutes litterarum artiumque comite fortuna et sic viribus unitis fundamenta hodie conduntur et cras solide iacentur conventus de studiis Neo-Latinis colendis Budapestini anno MMVI habendi. Ut enim Hieronymus ait: “Romanus orbis ruit et tamen cervix nostra erecta non flectitur”, etiam vos sic mementote: Lux non exstinguitur, quae communicatur lucemque haud secus atque antea sparget, quamvis alienam accendat facem. Plaudite! Omnes beati esse volumus, nemo miser.

*Ladislaus Havas
alias Lunaticus,
qui nonnunquam etiam
Nivosus seu Niveus nominatur*

Datum Debrecini die XXXI mensis Augusti anno MMV